

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző: [Ballagi Aladár felolvasása]
 Cím: Buda és Pest pusztulása a rekatolizációs császári uralom alatt
 Forrás: Világ

Osztályozás	
Tárgy	9.439
Hely	
Idő	"1686 / 1711"
Személy	

Bm
(Hely)

1925. 10. 20.
(Idő)

(Köt. v. füz.) (C)

Közp. nyomt. XX. cs. 23. sz.

Buda és Pest pusztulása a rekatolizációs császári uralom alatt

(A Világ tudósítójától.) Az Akadémia II. osztályának ma délutáni ülésén Ballagi Aladár egyetemi tanár felolvasást tartott Császári kormányzat Budán és Pesten címmel. Buda és Pest sorsát ismertette 1686-tól 1711-ig. Ott kezdte előadását, hogy Buda visszavételét első sorban XI. Ince pápa készítette elő. Ő hozta létre a „szent ligát“, amely azután a császári zászlók alatt megvívta diadalmas harcát a törökökkel. Buda visszavételekor örömmámorban üszött fél Európa, csak Magyarországon nem hallatszottak örömhangok, Buda visszavételéről mindössze egyetlen magyar beszéd maradt fenn, mert a magyarok előre megérezték, hogy a császári hatalom győzelme a magyarság létét fenyegeti.

Az első német vezényszó

I. Lipót, a győzelmes osztrák császár, nyíltan kifejezést adott ama véleményének, hogy a magyar fővárost az ő vezéréi, az ő fegyverei szerezték vissza és így a magyar fővárossal azt tehet, amit akar. Tényleg bekövetkezett Kollonics és Caraffa uralma, amely a protestantizmussal és a magyarsággal keményen bánt el.

Szeptember 2-án vették be a császári seregek Buda várát és ugyanezen a napon avatta a pápa huszonhét társával együtt bíborossá Kollonicsot. Már másnap, szeptember 3-án, megszervezték német vezényszóval és német tisztekkel az első magyar ezredet, Bocskay hajdúi német nyelven szolgáltak és ez az első német vezényszó évszázadokon át visszhangzott a magyar katonák között.

Budán levették a félholdat, helyére a keresztet tűzték, de a kereszt mellé odatették a kétfejű sást is.

Buda kétségbeejtő állapotban került a császári kormányzat kezére. A város teljesen özsze volt löve, alig akadt olyan ház, amelyben lakni lehetett és a császári kormányzat ingyen osztogatta a telkeket, az összelőtt házakat, csakhogy kijavítsák és lakhatóvá tegyék. Mindenkit szívesen láttak — aki német és katolikus.

I. Lipót — a zsidók barátja

A zsidóknak a törökök alatt gettójuk volt a Vizivárosban. A tehetősebb zsidók azonban lassankint a Várba, főként a Verböczy uccába mentek lakni. A császári uralom idején elköltözték Óbudára, csak nappal jártak be Budára, ahol üzleteket kötöttek. A budai tanács nem jó szemmel nézte a zsidókat, akik a budai polgároknak gazdasági téren erős versenytársai lettek és ezért fölterjesztést intéztek Kollonicshoz, amelyben a zsidóság azonnali kikérgetését követelték. De rossz helyre folyamodtak, mert Kollonics igen jó lábon állott a zsidókkal. Sőt némesak Kollonics, de maga Lipót császár is sok kedvezményt adott a zsidóknak, így például Bécsben egy Oppenheimer Samuel nevű hadiszállítónak olyan szabad bejárása volt Lipót császárhoz, mint bármelyik tilkos tanácsosnak.

Kollonics zsidóbarátságát legjobban jellemzi az, hogy a budai kamarai igazgatósághoz leiratot intézett, hogy három zsidó katonai szállítót turrjon meg a Vizivárosban, sőt Kollonics

később más zsidóknak is megengedte, hogy a Vizivárosban lakjanak.

A császári uralomnak, és így Kollonicsnak célja a rekatolizáció volt. Ezt minden eszközzel és minden módon keresztül akarták hajtani. A katolikusok megterítésében az újonnan behozott szerzetesek: a kapucinusok, a bű ujjas ágostoniak, a pálosok, az olasz szerviták és a domonkosrendiek segítettek. Érdekes, hogy ezeknek a szerzeteseknek a nyomtatott irodalomban semmi nyomuk nem maradt. Ennek oka azonban nem az, mintha Budán 1473-tól 1724-ig nem lett volna nyomda. Ballagi Aladár Ulmban, Rotterdamban és az egyetemi könyvtárban három olyan könyvet talált, amelyet 1688-tól 1708-ig terjedő időben nyomtattak Budán.

Pestnek nincs harmincöt krajcárja

A törökök kiverése után úgy Budán, mint Pesten a budai várparancsnok volt az első ember. Polgári téren a császári kamarai inspektortól függött közel tízennyolc esztendeig a két város tanácsa. Ettől a gyámkodástól akart Buda és Pest megszabadulni és ezért szervezte 1703-ban a szabad királyi városi jogot. Nagy anyagi áldozatába került ez a két városnak, amelynek polgára csak az lehetett, aki római katolikus volt. Mikor Bécsből, a császári udvarból leérkezett a kiváltságlevél, Buda és Pest szomorú helyzetben volt, amely egyre romlott és rosszabbodott és a két város olyan zulásnak indult, olyan pusztulás következett fölötte, amelybe a történelem folyamán kevés város jutott. Egykorú okiratok mondják, hogy Pester 168 házban 500 lakos maradt, fertőző betegségek, főként pestis pusztított a piszkos, sötét, egészségtelen uccákban lakó városi polgárság között. Talán Rákóczi Ferenc végzetesen szükségyszerű alkotmányvédelmi küzdelme, a belső háború is nagyban hozzájárult Buda és Pest szörnyű pusztulásához. Rákóczi seregei sohasem tudták Budát és Pestet megszerezni, a két vá-

ros mint városagos sziget a körötte táborozó hadak közepette zárt erősségé lett, ami maga után vonta a teljes pusztulást. A rákócziánus és protestáns magyar nemesség kerülte a magyar fővárost, Pest vármegye nem Pesten, de a szomszédos megyék városaiban és községeiben tartotta a gyűléseit, a lakosság menekült Pestről és Budáról és aki nem tudott elmenni, az elszegényedett és elzüllött. 1703-tól 1711-ig egyetlen ház sem épült Pesten, de a düledező, korhadozó házakat annál többen hagyták el. A nemrég bevándorolt kereskedők és mesteremberek sietve menekültek a forgalmától megfosztott két városból, követték őket a külvárosok úgynevezett gyorsparasztrajai, akik azelőtt fuvarozásból igen jól megélték. A szőlőket még csak művelték úgy-ahogy, de a szántóföldek jó részét parlagon maradtak. Buda és Pest külső épületei, tanyái, majorjai, présházai mind elpusztultak. Hiába titulálták Pest városát szabad királyi városnak, a kutyabőr nem ért semmit, a város úgy elszegényedett, hogy 1709-ben nem tudott kifizetni 35 krajcár értékű öt szál gyertyát, hanem azzal biztatja a kalmárt, hogy jobb viszonyok beálltával eleget fog tenni kötelezettségének.

A II. osztály ülése után Berzeviczy Albert elnöklésével összes ülés volt, amelyen Kaán

Károly ylevezőttag Széchenyi István gróf és a nagy magyar alföld címmel tartott előadást, majd Berzeviczy Albert elparentálta Zichy Ágost gróft, Szentkláray Jenőt, Réthy Mórt és Klein Félixet, azután pedig az Akadémia folyó ügyeit intézték el.